

**BİR ENSTALASYONU ANLAMAK: “DEDİKODU” ENSTALASYONUNUN
YARATIM SÜRECİ**

Understanding an Installation: The Creation Process of The Installation "Gossip"

Ayça Yılmaz¹

Makale Bilgisi	Özet
<i>Araştırma Makalesi</i> <i>Gönderilme:</i> 24 Kasım 2023 <i>Kabul:</i> 14 Aralık 2023 <i>Yayın:</i> 25 Şubat 2024	Çalışmada son yıllarda popülerlik kazanan bir çağdaş sanat biçimi olarak betimlenen enstalasyon sanatı, bir uygulamayla değerlendirilmiştir. Tasarımcı sanatçı tarafından tarih boyunca farklı anlamlar yüklenmiş olan dedikodu kavramının nasıl ele alındığı, disiplinlerarası ve kültürlerarası temellerle yapılandırılan bir yaratım süreciyle açıklanmaktadır. Bu çalışmada söz konusu enstalasyon değerlendirilirken çeşitli yöntemler bir arada kullanılmıştır. Eser, Terry Barrett'in sanat eleştirisi yaklaşımından faydalanarak incelenmiş; Harald Szeeman'ın bireysel mitoloji yaklaşımıyla yorumlanmış ve literatür taramasıyla desteklenmiştir. Çalışmada tasarımcı sanatçının ortaya koymuş olduğu eserde dedikodu kavramı, enstalasyon sanatının uygulanmasında sanatçının kendisine yapmış olduğu yolculuk ve fikrin evrilmesi süreçlerine yer verilen bulgular ve değerlendirme bölümünde “Dedikodu Enstalasyonunun Uygulama Altyapısı” ve “Dedikodu Enstalasyonu ve Yer Aldığı Sergiler” alt başlıkları altında ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın uygulama altyapısı altında disiplinlerarası ve kültürlerarası bir yolculuk yapılmış; çalışmanın deneme aşamalarından son haline değin alınan kararlar detaylı olarak açıklanmıştır. Sanat izleyicisiyle sanat yapıtı arasındaki sınırların kaldırılmasıyla etkileşimin en üst seviyede deneyimlenmesi hedeflenen bu enstalasyon kendi sanatsal hedefine ulaşmıştır.
Article Information	Abstract
<i>Research Article</i> <i>Received:</i> November 24, 2023 <i>Accepted:</i> December 14, 2023 <i>Published:</i> February 25, 2024	In the study, installation art, which is described as a form of contemporary art that has gained popularity in recent years, is evaluated with an application. The designer artist explained the concept of gossip, which has been attributed different meanings throughout history, on an interdisciplinary and intercultural basis. In this study, various methods were used together while evaluating the installation in question. The work is analyzed by utilizing Terry Barrett's approach to art criticism, interpreted with Harald Szeeman's approach to individual mythology and supported by a literature review. In the findings and evaluation section of the study, the concept of gossip in the work created by the designer artist, the journey of the artist in the application of installation art and the evolution of the idea are evaluated. An interdisciplinary and intercultural journey was made under the application infrastructure of the work. The decisions taken from the trial stages of the work to its final form are explained in detail. This installation, which aims to experience the interaction at the highest level by removing the boundaries between the art audience and the artwork, has achieved its artistic purpose.
<i>Keywords:</i> Installation, Interdisciplinary, Intercultural	

Kaynak/Cite: Yılmaz, A. (2024). Bir enstalasyonu anlamak: “Dedikodu” enstalasyonunun yaratım süreci. *Lokum Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(1), 17-29.

 iThenticate
İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve yayın öncesi intihal taraması yapılmıştır. / This article has been reviewed by at least two reviewers and has been checked for plagiarism before publication.

¹ Dr., Bağımsız araştırmacı, aycaayilmazakademik@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9350-4675

GİRİŞ

Sanat, çeşitli tarz ve ortamları kapsayan çok yönlü bir alandır. İlk örnekleri binlerce yıl öncesine dayanan sanat, zaman içerisinde teknolojinin de etkisiyle gerek kullanılan malzemeler gerekse uygulama biçimi olarak farklılaşmış bir anlamda da gelişmiştir. Estetik algısı ve sanatsal üretim olanaklarının çeşitlenmesiyle de sanat giderek deneyimsel olan farklı tarz ve uygulamaların görüldüğü bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle mekan kavramının da sanatın içerisine dahil olmasıyla farklı anlayışlar ortaya çıkmıştır. Mekan üzerinden izleyicinin yeniden deneyimlemesine olanak sağlayan, görünür kılan, farklı keşifler okumalarla etkileşime imkan veren enstalasyon sanatı en güzel örnektir.

Son yıllarda popülerlik kazanan bir çağdaş sanat biçimi olarak betimlenebilen enstalasyon, belirli bir mekan için oluşturulan, heykel, video, ses, performans gibi çeşitli materyallerin bir araya getirildiği mekana özgü sanat eserleridir. Eylem olarak mekan, obje ve katılımcının etkin birer öge olarak rol aldığı, deneyimlenen sanat olarak da tanımlanabilir. Bu anlamda da enstalasyon, fiziksel olarak sürükleyici, izleyicinin hareket etmesine ve eserle etkileşime girmesine olanak tanıyan birçok görsel sanat disiplini içeren bir yapıya sahiptir. Konu olarak genellikle soyut veya temsili başlıklarla belirli bir tema veya kavram üzerine oluşturulan enstalasyonlar, çoklu duyuşsal bir deneyimle birlikte etkileşimi en üst seviyede sağlamak için ses, ışık ve doku gibi birden fazla duyuşsal öğeyi birleştirmektedir. Bu yönüyle çok katmanlı bir sanat türü olarak da nitelendirilebilmektedir (Yılmaz Bilgili, 2021, s. 31; Karatay, 2019, s. 513). Yaratıcılığın öne çıktığı enstalasyon çalışmalarında her türlü malzeme ve/veya materyal kullanımı mümkündür. Işık ve sesteki geri dönüşüm atıklarına resme, binadan fincana kadar her türlü malzeme kullanımıyla sanatçı duygu ve düşüncelerini izleyicilere etkileşimli olarak iletebilmektedir.

Enstalasyon çalışmalarının bilinen en eski örneklerinden birisi 1938 yılında Paris’te düzenlenen “The Exposition International de Surréalisme”de yer alan Duchamp’ın mekan ve izleyici etkileşimini en üst düzeyde yaşatmak adına yapmış olduğu çalışmasıdır. Duchamp çalışmasında, sergi mekanını manipüle ederek geleneksel aydınlatma sistemlerinin aksine açtığı bir tavan penceresini ve kömür çuvallarını kullanmış, izleyicilere ise el fenerleri vermiştir. Bu çalışmasıyla alışlagelmiş mekan ve davranış ilişkisini izleyiciyle etkileşime geçerek deneyimlenmesini sağlamıştır. Aynı zamanda çalışmalarıyla Kurt Schwitters, Sol LeWitt, Dan Flavin, Joseph Kosuth, İlya Kabakov gibi sanatçılar da bu sanat türünün öncüleri arasında yer almaktadır. Joseph Kosuth’un “Bir ve üç sandalye” (1965) çalışması da bu sanat türüne yön veren eserlerden sayılmakta; nesnenin salt kendisinden ibaret olmayıp, görüntüsünün ve anlamının da sorgulanmasıyla izleyicide çarpıcı bir etki bırakmaktadır (Süzen, 2010, s. 149; Karatay, 2020, s. 62).

Çalışmada, tarih boyunca farklı anlamlar yüklenmiş olan dedikodu kavramının tasarımcı sanatçı tarafından enstalasyon sanatı çerçevesinde nasıl irdelendiği, disiplinlerarası ve kültürlerarası temellerle yapılandırılan yaratım süreci açıklanmaktadır.

YÖNTEM

Kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerden günümüze değişen anlamlarıyla dedikoduya ilişkin algının disiplinlerarası sanatsal bir bakış açısıyla sorgulanması amacıyla “Dedikodu” temalı enstalasyon çalışması yaratım sürecinden itibaren incelenmiştir. Enstalasyon çalışması Terry Barrett’in sanat eleştirisi yaklaşımından faydalanılarak incelenmiş ve Harald Szeeman’ın bireysel mitoloji yaklaşımıyla

yorumlanmıştır. Tüm sürecin tüm yönleriyle ele alındığı çalışmanın, kullanılmaya başlandığı dönemden günümüze değin değişen anlamlar, algılar ve kültürlerarası kavramların disiplinlerarası sanatsal bir bakış açısıyla sorgulanması açısından alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın alanyazınında öncelikle enstalasyon sanatı ve dedikodu kavramları literatür taraması yöntemiyle irdelenmiştir. Literatür taraması araştırılan konuyla ilgili bilgilerin bulunması, eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve var olan bir durumun ortaya konularak açıklanması yöntemidir (Creswell, 2008).

Terry Barrett'in sanat eleştirisi yaklaşımında betimleme, yorumlama, yargılama ve kuram olmak üzere dört temel unsur bulunmaktadır. Çalışmanın kapsamı nedeniyle çalışmada bu dört unsurdan ikisi, betimleme ve yorumlama kullanılmıştır. Betimleme, eleştirmenin bir sanat eserinin özelliklerini algılamak ve anlamak için yaptığı gösterme türüdür ve zihinsel bir süreç olarak eserle ilgili bilgi toplamanın bir yoludur. Yorumlama ise en önemli ve belki de en derin eleştirel eylem olarak tanımlanabilir. Yorumun en temel özelliği sanat eserlerinin 'bir şey hakkında olma' ihtiyacını karşılamasıdır (Barrett, 2014, s.89 – 150).

Eserinin içeriğinden çok biçimine odaklanılan anlayışın olduğu modern dönemde ifade, biçimin arkasında kalan bir yapı olarak görülmekteydi. Post modern dönemin minörlük olgusu ekseninde sanatçının, bireyselliğini, öznelliğini sanat nesnesine dönüştürerek, mitler bütünü yaratması anlamına gelen bireysel mitoloji kavramı, sanatta anlatının/içeriğin hâkim olduğu bir anlayış doğrultusunda, bireyselliğin deşifre edilmesi olarak okunmaktadır. Harald Szeeman tarafından tarihe kazandırılan Bireysel Mitoloji kavramı ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra terim, sadece bireysel mitoloji olmanın ötesine geçmiş ve öznenin içinde bulunduğu toplumsal koşulların içindeki bireyselliğin mitolojisine doğru evrilmiştir (Işıksal Mercan, 2015, s. 139).

Çalışmada anlamların ve kavramların sorgulanmasıyla başlayan yaratım sürecinde dedikodu Türk kahvesi ile özdeşleştirilmiş ve kahve fincanı üzerine odaklanılmıştır. Dedikodu ile incinmeyi temsilen fincanlar sanatçı tarafından kırılmış ve Kintsugi sanatına benzer şekilde yeniden birleştirilmiştir. Enstalasyonda etkileşim sağlamak adına ortamda Türk kahvesi pişirilmiş ve düşük desibelde fısıltı sesleri kullanılmıştır. Koku, ses ve çalışma ile izleyici yakalanmış ve etkileşim kurulmuştur.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada tasarımcı sanatçının ortaya koymuş olduğu eserde dedikodu kavramı, enstalasyon sanatının uygulanmasında sanatçının kendisine yapmış olduğu yolculuk ve fikrin evrilmesi süreçlerine yer verilen bulgular ve değerlendirme bölümünde "Dedikodu' Enstalasyonunun Uygulama Altyapısı" ve "Dedikodu' Enstalasyonu ve Yer Aldığı Sergiler" alt başlıkları altında ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın uygulama altyapısı altında disiplinlerarası ve kültürlerarası bir yolculuk yapılmış; çalışmanın deneme aşamalarından son haline değin alınan kararlar detaylı olarak açıklanmıştır.

"Dedikodu" Enstalasyonunun Kuramsal ve Uygulama Altyapısı

Tasarımcı sanatçı, eseri için yaptığı ön araştırma sürecinde Sapiens'in kullandığı dilin diğer hayvanların kullandığı dillerden farkı üzerine geliştirilen teorilerin yer aldığı Sapiens kitabı ile çıkış noktası yakalamıştır. Dili bireyler arası karşılıklı öğretme, planlar yapma, deneyimleri paylaşma aracı olarak nitelendiren kaynak, dilin gelişimiyle ilgili birkaç farklı teoriyi de barındırmaktadır ve en dikkat çekici teorilerden biri de dilin

temelde *dedikodu yapma aracı* olarak gelişmiş olmasıdır. Harari (2012, s. 35-36) bu teoriyi şu şekilde açıklamaktadır:

Sapiensler tabii ki maymunlardan çok daha çeşitli sesler çıkarabiliyordu. Peki ama dilimizi bu kadar özel kılan şey neydi? ...İkinci bir teori, dilimizin dünyayla ilgili bilgi paylaşımıyla zaman içinde evrildiğini öne sürer ve elbette en önemli bilgiler aslan ve bizonlarla ilgili değil insanlarla ilgili olanlardır. Bu teoriye göre dilimiz dedikodu yapma aracı olarak evrilmiştir ve Homo Sapiens her şeyden önce sosyal bir hayvandır, sosyal iş birliği hayatta kalma ve üreme için kritik öneme sahiptir. Kadın ve erkek bireyler için aslanların ve bizonların yerini bilmek önemli değildir, asıl önemli olan kabileden kimin kimden nefret ettiğini, kimin kiminle ilişkiye girdiğini, kimin dürüst veya hilebaz olduğunu bilmektir. Dedikodu teorisi ilk başta şaka gibi gelebilir ama pek çok çalışma bunu destekliyor. ...Bugün bile insanlar arasındaki iletişimin büyük bir bölümü dedikodudan oluşur. Bu durum bize o kadar doğal gelir ki sanki dilimiz özellikle bu amaç için evrilmiş gibidir (Harari, 2012, s. 35-36).

Dedikodu, özel ve sosyal birliktelik içeren bir insan davranışıdır. Dedikoduyu özel kılan şey, diğer hayvan türlerinin dili kullanırken birbirlerine işaret vermek, uyararak gibi işlevleri varken; Sapienslerin dili haberleşme, sosyalleşme, iş birliği yapma aracı olarak kullanması olarak düşünülebilir. Zira hayatta kalmak için yalnızca birbirini uyararak ve işaret vermenin yeterli olması mümkün görülmemektedir.

Dedikodunun tarih öncesi çağlardan günümüze insan davranışlarını, algısını, düşüncelerini şekillendirmede azımsanamayacak bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Buradan yola çıkarak tasarımcı sanatçı, dedikodunun günümüzde bireylere ne ifade ettiği, hayatın hangi alanında, nasıl bir işlevi olduğu sorularına cevap aramaya başlamıştır. Dedikodunun anlamı ve amacı ortaya çıktığı gibi kalmamış ve o da tıpkı insanlar gibi evrim geçirmiştir. Günümüzde dedikodu, “bir birey ya da toplumsal küme üzerinde, yüze karşı değil arkadan sözlü saldırıda bulunmak yoluyla toplumsal denetim kurma; başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma” anlamına gelmektedir (TDK, 2023). İş birliği yapma amacıyla doğan, bireylerin sosyalleşebilmesinin temel araçlarından olan dedikodunun, bugün hala bilgi alışverişi olarak kullanılsa da artık eski amacının tamamen dışında, hatta kötü kullanımı/kötüye kullanımının söz konusu olduğu görülmektedir.

Bir Sergi Temasına Yolculuk

Tasarımcı sanatçı araştırma sürecinde 15. İstanbul Bienali “İyi Bir Komşu” sergisini ziyaretinde Henrik Olesen isimli sanatçının enstalasyon çalışmasıyla karşılaşmış ve bu çalışmayı, kendi eseriyle kuramsal ve uygulama temelinde ilişki kurabileceği bir kaynak olarak değerlendirmiştir. Görsel 1’de yer alan eserde görüldüğü gibi Olesen, Bienal için hazırladığı enstalasyon çalışmasında bireylerin çevresindeki insanların dedikoduyu nasıl rahatsız edici biçimde kullandığını, bu kullanımın bireyin sınırlarını nasıl ihlal ettiğini ve bu durumda yaşanan rahatsızlığı işlemiştir.

Görsel 1. Henrik Olesen, “Kablolar, Anahtarlar, Gözlükler, Işıklar” Enstalasyonu

Kaynak: (Yılmaz, A., 2017, Kişisel Arşiv)

Henrik Olesen'in yapıtları, bastırılmış olanın, görünmeyen, gizlenmiş, özel ve dışlanmış olanın siyaseti üzerine incelemelerdir. Olesen'in İstanbul Bienali için ürettiği enstalasyonlar ve hayaletimsi kolajlar serisi, "pis komşu" figürüne ya da mahallenin nasıl da bir dikizcilik, güvensizlik, fetişizm ve tekinsizlik alanı haline gelebileceğine odaklanmıştır. Serideki yapıtlar, (pek çok anlamıyla) "komşular"ın bize dostluk edebileceği gibi bizi pekâlâ korkutabileceği gerçeğinden yola çıkıyor. İstanbul Modern'de yer alan mekana özgü enstalasyonunda, izleyicilik, mahremiyet ve sınırları delme gibi meseleleri çağrışımsal bir tarzda ele alan bir dizi soyut kolaja yer veriyor (Sergi Kataloğu, 2017, s. 276).

15. İstanbul Bienali kapsamında sergilenen bu eserin yanı sıra, 32 ülkeden 56 sanatçının *ev*, *mahalle* ve *aidiyet* kavramları tartışmaya açılmıştır. Farklı ülkelerden pek çok sanatçının eserlerine, enstalasyonlarına ev sahipliği yapan İstanbul Modern'de, büyük ölçekli heykellerin yanı sıra "ev" ve "mahalle" kavramlarına eğilen, haliyle dedikodu temasına da çağrışım yapan birçok çalışma yer almıştır.

Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Bir Bağlam

Dedikodunun içerisinde yaşadığımız toplumdaki etkileri düşünüldüğünde diğer toplumlardan çok da farklı olmadığı görülmektedir. Ancak toplumdaki dedikodu terimi, dedikodunun yapıldığı ortam bağlamında farklılık gösterebilir. Dedikodu, günümüzdeki anlamının olumsuz olması sebebiyle birçok toplumda *gizli yapılan* bir eylem, bir dizi ritüele sahip bir olay gibi düşünülse de içerisinde yaşadığımız toplumda durumun oldukça farklı olduğu söylenebilir. Öyle ki dedikodunun yapılacağı ortam genellikle önceden büyük bir özen gösterilerek hazırlanır, yapılırken bireye eşlik edecek objeler itinayla kullanıma hazır hale getirilir. Hatta dedikodu ile tamamen özdeşleşen şeyler bile vardır. Türk kahvesi gibi. Türk kahvesinin sunum ve içim şekli, kendine özgü tadı ve hazırlanış şekliyle Türk kültüründe özel bir yeri vardır (Eren ve Sezgin, 2018, s. 703).

Türk halk kültürünün ve mutfağının önemli unsurlarından biri olan kahve kültürü, kültürel mirasın karakteristik özelliğidir. Önceleri ikram edilme özelliğiyle toplumsal statü ölçüsü olan kahve, eğlence, sohbet, misafirperverlik gibi sosyal kurumların vazgeçilmez içeceği olarak giderek somut olmayan bir kültürel miras haline gelmiştir (Eren ve Sezgin, 2018, s. 701). Türk kahvesi, kavrulmasından öğütülmesine, pişirilmesinden sunumuna kadar ülkemizdeki çeşitli etnik, dini, sosyal ve kültürel grupların üzerinde uzlaştığı bir gelenek ve kültür oluşturmuştur. Ayrıca Türk kahvesi önemli bir ritüeli de bünyesinde barındırır: sosyolojik, kültürel ve psikolojik bir olgu olan kahve falı uygulaması. Kahve falı, kültürünün kodlarını analiz ederek toplumda var olan sosyal ilişkiler, düşünce ve davranışlar hakkında pek çok şey öğrenme aracı olarak düşünülebilir (Karhan, 2021, 2. 156-159). Kahve falı bireyin geçmişine, bugününe ve geleceğine dair duyduğu derin merakla ve öğrenme isteğiyle doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla kahve içme merasiminin çoğunlukla kahvenin kendisini tüketmekten çok daha önemli olduğu söylenebilir. Kahve içmek için bir araya gelen iki insan, gerçekte ne içtiklerinden çok bir araya gelmek, sohbet etmek ve *dedikodu* yapmakla meşgul olurlar.

Hayatın doğal akışı içerisinde bu özenle hazırlanan ortamda, konusu ve dedikoduyu yapacak olan bireyler hazır fakat ortada bir problem vardır: dedikodusu yapılan üçüncü kişi/kişiler. Dedikodusu yapılan bireyin, dedikodunun taşıdığı günümüzdeki olumsuz anlamından, Olesen'in çalışmalarında da konu edindiği temadan mustarip olma durumu vardır. Bu dedikodu ortamında dedikodusu yapılan kişilerin mahremiyetlerini ve sınırlarını delme gibi eylemlerde bulunulacaktır. Bu durum da her

insanın duygularında olumsuz değişime sebep olur. İnsan sosyal bir canlıdır ve duyguları vardır ve böyle bir durumla karşı karşıya kaldığında üzülmeye, özgüven sarsılması, kalp kırıklığı vb. olumsuz duygu durumlarına bürünebilir. Bu durum insani ilişkiler bazında kimi zaman düzeltilebileceği gibi dönüşü mümkün olmayan sosyal parçalanmalara da sebep olabilir.

Parçalanma denildiğinde akla sosyal ve duygusal parçalanmaların yanı sıra fiziksel bir dağılma anlamı da gelmektedir. Bireyin günlük yaşamda kullandığı nesnelere sık sık bu parçalanır, kırılır ve dağılır. Kimi zaman insanın duygusal bir bağ kurduğu da söylenebilen bu nesnelere kaybetmek insanlarda yine olumsuz duygular yaratabilir. Bu kişisel anlamlandırma süreci, kırılıp parçalanan şeylerin kaybedilmek istenmemesi karşımıza Kintsugi terimini çıkarmaktadır. Kintsugi, diğer adıyla Kintsukuroi, tarihi 15. yüzyıl Japonya'sına dayanan bir 'tamir sanatı'dır. Eski Japoncada 'güçlü, dayanıklı' anlamına gelen 'kintsugi' kelimesi Japonca 'kin' (altın) ve 'tsugi' (birleşmek) anlamlarına gelen iki kelimenin birleşiminden oluşmuş ve "altınla yamama" veya "altınla tamir etme" anlamına gelmektedir. Kusurların mükemmelliğini ortaya çıkarma sanatı diyebileceğimiz Kintsugi, kırılan ya da eskleyen eşyalardaki güzelliği görmeyi ve bu eşyaların onararak onlara yeni bir yaşam vermesini amaçlamaktadır (Başak, 2021, s. 205).

Tarih boyunca her sanat dalının birbiriyle etkileşim içine girerek disiplinlerarası bir bakış açısı yaratması gibi kültürlerarası etkileşimle de farklı ve etkileşimli bir bakış toplumlara etkilemiş, bu etkilenmeyle de karşılıklı olarak kültürel öğelerin paylaşımı var olmuştur. Tasarımcı sanatçı bu düşünceden çıkışla yerel kültür öğesi olan Türk kahvesi fincanını Japon kültür öğelerinden olan kintsugi sanatıyla birleştirme yoluna gitmiş, bu sayede eserini hem disiplinlerarası hem de kültürlerarası bir bağlamla temellendirmiştir.

Enstalasyonun Yaratım ve Kurulum Süreci

Türk kahvesinin kültürümüzde dedikodu ile direkt ve böylesine güçlü bir bağı olduğundan tasarımcı sanatçı, enstalasyon çalışmasında Türk kahvesi ve kahve fincanları kullanmıştır. Kullanılan fincanların, dedikodunun olumsuz anlamından etkilenen, dedikodusu yapılmış insanların duygu durumlarını (duygusal kırılmalarını) anlatabilmek/gösterebilmek öncelikle tek kırmış, parçalamıştır. Enstalasyon çalışmasının tasarım aşamasında fikrin somutlaştırılabilmesi için Görsel 2'de gösterilen deneme görsellerini oluşturmuştur.

Görsel 2. "Dedikodu" Enstalasyon Çalışması Denemeleri

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Kişisel Arşiv)

Duygusal kırılmanın düzeltilebildiği durumları temsilen de kırılan parçaları birleştirme sanatı olan Kintsugi sanatı, dedikodu ile kırılan duyguları tamir etme amacıyla uygulamıştır. İlk olarak çalışmada kullanılan fincanların hepsi tamir edilmiş şekilde değil,

parçalanmış haliyle tasarlamıştır. Parçalanmış olarak kalan fincanlar, dedikodunun günümüzde bireyler üzerindeki etkisini dışavururken, tamir edilebilen fincanlar, yapılan dedikoduların bireyleri ne kadar olumsuz etkilese de kimi zaman o kırılmaların bireylerin onları “kendileri” yapan parçaları olup, tamir edildiğinde ne kadar değerli, eşsiz olduklarını yansıtacağı düşünülmüştür.

Denemeler oluşturuldukça eserin sanat izleyicisiyle etkileşiminin artırılmasının, verilmek istenen etki doğrultusunda daha kapsamlı uygulanması gerektiği sonucuna varılmış ve kırılan parça sayısı ve kapladığı alanın büyütülmesi çözümüne başvurulmuştur. Görsel 3’te görüldüğü üzere tüm parçaların kırılmış halde yerde ve bir platform üzerinde sergilenmiş haline izleyici etkileşimini arttırabilmek adına ses sistemi eklenmiştir. Ses sistemi ile serginin aktif olduğu sürelerde kısık sesle fısıltı duyulması hedeflenmiştir.

Görsel 3. “Dedikodu” Enstalasyon Çalışması Denemeleri

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Kişisel Arşiv)

Çalışmanın deneme sürecinde arttırılan parçaların sergileme şekli yüksek bir platform yerine Görsel 4’teki gibi zeminde, saten ve nötr renge sahip olan bir örtünün üzerinde sergilenecek şekilde güncellenmiştir. Çalışmada, Türk kahvesi fincanı ve tabağı takım olacak şekilde toplam 180 parça malzeme kullanılmıştır. Kullanılan parçalar orijinalinde tamamen beyaz renkte olmasına rağmen, konunun koyu, karanlık ve olumsuz teması dikkate alınarak hepsi siyah mat akrilik boyayla kaplanmıştır.

Görsel 4. “Dedikodu” Enstalasyon Çalışması

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Kişisel Arşiv)

Kullanılan 180 parça malzeme tasarımcı sanatçı tarafından önce tek tek kırılmış ve parçalanmış ardından çeşitli malzemelerle her biri kırıldığı, koptuğu yerden tekrar yapılandırılmıştır. Yapıştırılan malzemenin üzerine de Kintsugi sanatının orijinal haline

benzemesi adına altın renkli parlak akrilik boya ile müdahale edilmiştir. Altınla birleştirilmiş görünümü kazanan parçalar sergileneceği ilk alana dağınık bir şekilde yerleştirilmiş, alanın kullanımı dengeli ve orantılı şekilde gerçekleştirilmiştir.

İzleyicinin, enstalasyonu izlerken kendini o rahat “dedikodu ortamında” hissetmesi, konunun içine girebilmesi, konuyla kendini içselleştirebilmesi amacıyla sergileme alanında ve Türk kahvesi fincan takımlarının içinde ve üzerinde olacak şekilde gerçek Türk kahvesi bulundurulmuştur. Ayrıca eserin oluşma sürecinde karar verildiği gibi izleyicinin çalışmayı izlerken konunun teması olan dedikoduya, dedikodu ortamına daha güçlü şekilde adapte olabilmesini sağlamak amacıyla yalnızca çalışmanın izleneceği açıdan duyulacak desibelde, tıpkı orada dedikodu yapıyormuş gibi fısıltı sesleri kullanılmıştır.

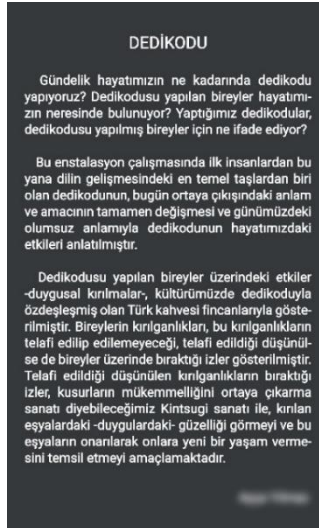
“Dedikodu” Manifestosu

Çalışmanın tüm bu süreci sonunda eseri açıklayan ve izleyiciyi bilgilendirerek sorgulamasına, eleştirel bir bakış açısına sahip olması adına ortaya koyulan manifesto ise şu şekildedir (Görsel 5):

“Gündelik hayatımızın ne kadarında dedikodu yapıyoruz? Dedikodusu yapılan bireyler hayatımızın neresinde bulunuyor? Yaptığımız dedikodular, dedikodusu yapılmış bireyler için ne ifade ediyor?”

Bu enstalasyon çalışmasında ilk insanlardan bu yana dilin gelişmesindeki en temel taşlardan biri olan dedikodunun, bugün ortaya çıkışındaki anlam ve amacının tamamen değişmesi ve günümüzdeki olumsuz anlamıyla dedikodunun hayatımızdaki etkileri anlatılmıştır.

Dedikodusu yapılan bireyler üzerindeki etkiler -duygusal kırılmalar-, dedikoduyla özdeşleşmiş olan Türk kahvesi fincanlarıyla gösterilmiştir. Bireylerin kırılanlıkları, bu kırılanlıkların telafi edilip edilemeyeceği, telafi edildiği düşünülse de bireyler üzerinde bıraktıkları izler gösterilmiştir. Telafi edildiği düşünülen kırılanlıkların bıraktıkları izler, kusurların mükemmelliğini ortaya çıkarma sanatı diyebileceğimiz Kintsugi sanatı ile, kırılan eşyalardaki -duygulardaki- güzelliği görmeyi ve bu eşyaların onarılarak onlara yeni bir yaşam vermesini temsil etmeyi amaçlamaktadır.”

Görsel 5. “Dedikodu” Enstalasyon Çalışması Manifestosu

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Kişisel Arşiv)

“Dedikodu” Enstalasyonu ve Yer Aldığı Sergiler

Tasarımı bitmiş, manifestosu tamamlanmış, sergileme disiplinine karar verilmiş olan enstalasyon çalışması, tasarımcı sanatçının lisansüstü eğitimini tamamladığı Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Binası Galeri 2’de sergilenmiştir. Sergileme alanında kaldığı süre boyunca alanla bir bütünlük sağlayan eser, sergi açılışına değin dikkat edilmesi ve zarar görmemesi adına Görsel 6’da görüldüğü gibi etrafına şeritler çekilerek korunmuştur.

Görsel 6. “Dedikodu” Enstalasyon Çalışması

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Kişisel Arşiv)

Bu alandaki sergi açılışı itibariyle sergi tamamlanana kadar eser son haline getirilmiş ve Görsel 7’de gösterildiği gibi şeritler çıkarılmış ve sanat izleyicisiyle arasındaki sınırlar kaldırılmıştır. Enstalasyona sergi boyunca tasarımcı sanatçının gerekli gördüğü aralıklarda taze Türk kahvesi getirilmiş ve eklenmiştir. İzleyicinin sürekli olarak bu kokuya maruz kalması, izleyici ile etkileşimi üst seviyede tutmuştur.

Görsel 7. “Dedikodu” Enstalasyon Çalışması

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Lisansüstü Karma Sergisi, Eskişehir.)

Ayrıca tasarımcı sanatçı tarafından hazırlanan ses düzeneği ile sergi tarih ve saatleri boyunca fısıltı sesleri aktif edilmiştir. Bu sayede sanat izleyicisi sürekli olarak duyduğu kısık seslerle yalnız olmadığını, yaratılan bilinçli rahatsızlıkla dedikoduya maruz kaldığını hissetmiştir.

Görsel 8. “Dedikodu” Enstalasyon Çalışması

Kaynak: (Yılmaz, A., 2018, Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük Sempozyumu ve Sergisi, Eskişehir.)

Anadolu Üniversitesi’nde sergilendiği süre boyunca birçok sanatçı, akademisyen ve öğrenci tarafından ziyaret edilen eser, farklı etkinliklerde sergilenmek üzere küratörler ve akademisyenler tarafından davet almıştır. Tasarımcı sanatçı tarafından uygun bulunan zaman, mekan ve başlıklara/konulara sahip karma² ve sempozyum³ sergilerinde sergilenen enstalasyon yine çok sayıda izleyiciyle buluşmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma, *dedikodu* teması itibariyle etkileşim kavramını en üst düzeyde tutarak sanatsal bir ifade yolu olan enstalasyon sanatı ile sanat izleyicisine yeni, farklı, sorgulayıcı ve belki de rahatsız edici bir deneyim sunmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda dedikodunun en temel bileşenlerinden dil ve dilin gelişiminden yola çıkılmış, özelden genele bir sorgulama ile komşu kavramından toplumun kendisine değin genişletilmiş bir süreç ortaya çıkmıştır. Tasarımcı sanatçı bireysel mitolojisinden faydalandığı görsel kültürel ve kültürlerarası sembollerden yola çıkarak oluşturduğu çalışmasını uzun soluklu bir araştırma ve yaratım süreci sonunda sanat izleyicisine sunmuştur.

Sanatın en önemli işlevi insanları düşündürmek, soru sormak ve farkındalık yaratmaktır. Sanat eserleri topluma hitap ettiği ölçüde bireyler daha bilinçli hale gelir ve toplumsal gerçekliği daha iyi anlayabilir. Eğitir, sorgular, rehberlik eder, dönüştürür ve eleştirel bakış açısı sağlar (Özbek, 1999, s. 9). Yer aldığı sergilerde sanat izleyicisi tarafından oldukça beğeni toplayan eserin, izleyici üzerinde hedeflediği etkiyi yarattığı ve etkileşimin üst seviyede deneyimlenmesiyle bireysel ve toplumsal sorgulamaların gerçekleştirildiği sonucuna varılmakta; bu anlamda çalışmanın amacına ulaştığı söylenebilmektedir.

Dil, insanla birlikte her gün gelişmekte, evrimini devam ettirmektedir. Dil geliştikçe dedikodunun anlamının, tıpkı ortaya çıkış amacıyla şimdiki kullanımı arasında çok büyük farklar olduğu gibi, değişip gelişebileceği gibi bir ihtimal olasıdır. Belki tekrar

² Lisansüstü Karma Sergisi (2018). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

³ Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük Sempozyumu ve Sergisi (2018). Eskişehir.

ortaya çıkış amacındaki anlamına döner belki de şimdi hayal edilemeyecek çok derin anlamlara kavuşur.

Etik İlkeler

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Çalışma tek yazarlıdır.

Çatışma Beyanı

Bu makalenin yazarı tarafından herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması belirtilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Barrett, T. (2014). *Sanatı eleştirmek günceli anlamak*. (2. Baskı). Hayalperest.
- Başak, R. (2021). Görsel sanatlar eğitiminde ideoloji tartışmaları temelinde görsel kültür kuramı ve materyal kültürü. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 198-221. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.957360>
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (3. Baskı). NJ: Pearson Education, Inc.
- Eren, F. Ve Sezgin, A. (2018). Kültürel miras açısından Türk kahvesi. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(10), 697-712.
- Harari, N. Y. (2012). *Sapiens a brief history of humankind*. (37. Baskı). Kolektif Kitap.
- İşıksal Mercan, A. (2016). Sanatta kişisel mitoloji ve minörlük olgusu. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 16, 133-147.
- Karatay, A. (2019). Duygulardan algılara kodlanan sanat: interaktif enstalasyon sanatı. *Ulakbilge*, 39, 511-518. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-07-39-01>
- Karatay, A. (2020). *Sanatta etkileşim ve sosyal medya etkileşimli bir enstalasyon çalışması*. [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Yaşar Üniversitesi.
- Karhan, J. (2021). Toplumsal ve kültürel bir içecek: “Türk kahvesi”. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 52, 149-165.
- Olesen, H. (2017). *15. İstanbul Bienali İyi Bir Komşu Sergi Kataloğu* (İKSV Bienal). YKY.
- Özbek, Y. (1999). Toplumsal uzlaşmada sanatın işlevi. *Sanat Dergisi*, 1, 9-10.
- Süzen, H. N. (2010). Sanata disiplinlerarası bir yaklaşım: enstalasyon sanatı ve Genco Gülan örnekleme. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(6), 147-162.
- TDK [Türk Dil Kurumu]. (2015). Genel Açıklamalı Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yılmaz Bilgili, M. G. (2021). *15. İstanbul Bienali'ndeki enstalasyon çalışmalarının göstergebilim açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Art is a multifaceted field covering various styles and media. Art, the first examples of which date back thousands of years, has developed in a sense that it has differentiated both in terms of the materials used and the way it is applied with the influence of technology over time. With the diversification of aesthetic perception and artistic production possibilities, art appears as a field where different styles and applications are seen, which are increasingly experiential. Installation art, which allows the viewer to re-experience space, makes it visible and allows interaction with different discoveries and readings, is the best example.

An installation, which can be described as a form of contemporary art that has gained popularity in recent years, is a site-specific artwork created for a specific space, where various materials such as sculpture, video, sound, and performance are brought together. In this sense, the installation has a structure that is physically immersive and includes many visual art disciplines that allow the viewer to move and interact with the work. Installations are usually created on a specific theme or concept with abstract or representative titles (Yılmaz Bilgili, 2021, p. 31; Karatay, 2019, p. 513).

The study explains how the concept of gossip, which has been attributed different meanings throughout history, is examined by the designer artist within the framework of installation art, and the creation process structured on interdisciplinary and intercultural foundations.

Method

The installation work was analyzed by utilizing Terry Barrett's art criticism approach (2014) and interpreted with Harald Szeeman's mythology approach. It is anticipated that the study, in which the whole process is handled in all aspects, will contribute to the field in terms of questioning the changing meanings, perceptions, and intercultural concepts from the beginning of its use to the present day from an interdisciplinary artistic perspective.

In the literature of the study, firstly, the concepts of installation art and gossip were examined through the literature review method. The literature review is a method of finding information on the subject being researched, evaluating it from a critical point of view, and explaining an existing situation (Creswell, 2008).

Findings

In the study, the concept of gossip in the work created by the designer artist was evaluated under the subheadings "Application Infrastructure of the 'Gossip' Installation" and "'Gossip' Installation and the Exhibitions in which it participated in" in the findings and evaluation section. An interdisciplinary and intercultural journey was made under the application infrastructure of the work; the decisions taken from the trial stages of the work to its final form were explained in detail.

Conclusion

The study aims to offer a new, different, questioning, and perhaps disturbing experience to the art audience with installation art, which is an artistic way of expression by keeping the concept of interaction at the highest level in terms of the theme of gossip. The designer-artist presented her work which she created with visual cultural and intercultural symbols of her mythology to the art audience, and it is a result of a long-term research and creation process.

The most important function of art is to make people think, ask questions, and raise awareness. To the extent that works of art appeal to society, individuals become more conscious and can better understand social reality. It educates, questions, guides, transforms, and provides a critical perspective (Özbek, 1999, p. 9). It is concluded that the work, which is highly appreciated by the art audience in the exhibitions in which it participated, creates the desired effect on the audience and individual and social questioning is realized by experiencing the interaction at a high level; in this sense, it can be said that the study has achieved its purpose.

Language develops and evolves with human beings every day. As language evolves, it is possible that the meaning of gossip may change and evolve, just as there is a huge difference between its original meaning and its current use. Perhaps it will return to its original meaning, or perhaps it will take on deeper meanings that are now unimaginable.